

gp-4302

Fjällkon

SVENSK FJÄLLRASAVELS TIDSKRIFT nr 3/2015

Bojkotten är en miljökatastrof

Det finns ett globalt företag i Sverige som skor sig på klimathotet och människors klimatångest för att marknadsföra sina produkter baserade på vatten och havregryn. Företaget heter Oatly. Deras varor konkurrerar med mejeriprodukter på livsmedelshyllorna. Därför är det ingen slump att de tagit fasta på just korna som boven i klimatförändringarna.

Att havre är nyttigt har människan vetat åtminstone lika länge som det funnits kor. Nu har några forskare i Lund forskat fram att havre är nyttigt och att man kan spä ut gröten med ännu mera vatten. Detta har de fått patent för och säljer nu sin havrevätska. I striden om konsumenten använder Oatly knep där de ger sken av att vara samvetsgranna - inte giriga. Ett i raden är att de är huvudsponsor åt musikfestivalen Way Out West som nu förbjudit mjölk på festivalen. Vem tjänar mest på det? Varje dag ger minst en mjölkbonde i Sverige upp, gör sig av med sina kor och lägger ner gården.

Därför pågår en galopperande utarmning av vår natur. Den natur vi ska lämna över till våra barn och barnbarn. Men utan betande djur är den ett minne blott.

I VÅRT LAND FINNS I DAG drygt 21 000 arter. En femtedel av dessa är rödlistade för sin utdöenderisk och många så hotade att de riskerar försvinna inom en snar framtid. Enligt SLU Artdatabanken beror detta framför allt på igenväxningen av jordbrukslandskapet. Betande djur håller inte bara landskapet öppet. Att de betar ner höga gräs och sly är också förutsättningen för att många av våra blommor och örter ska få sol och luft så att de orkar växa. Utan denna flora inga insekter, utan insekter färre fåglar ...

Det är den natur våra barn sjunger om på skolavslutningen. Det är gullviva, mandelblom, kattfot och blå viol. Det är starrar och sommargylling. Och viktigast av allt - fjärilar, blomflugor, bin och humlor - alla de pollinerare som vi är

FOTO: KATIA FORBERT

vana att höra surret av bland äppelblom och bärplantor. Utan dem inga äpplen, blåbär eller krusbär. Om inte våra växter pollineras försvinner över 50 procent av vår vegetariska föda. Vi är beroende av vår biologiska mångfald. Den är en del av vårt ekosystem. Så det är mycket vi offerar om vi väljer att bojkotta våra bönder. Det de har byggt upp under tusentals år raderas med lätthet på ett par år. Det är en miljökatastrof med samma dignitet som klimatkatastrofen.

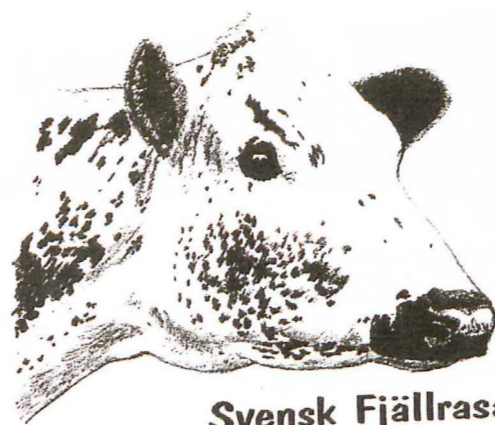
PÅ OATLYS EGEN HEMSIDA står det att 79 procent av landskapet skulle lämnas ifred om vi bara slapp korna. Dvs - utan kor skulle 79 procent av vårt öppna landskap växa igen. På hemsidan står vidare att de vill vara ärliga. Därför deklarerar de att deras havrevätska innehåller 90 procent vatten och 10 procent havre. Inget mer. Jo, lite salt. Havren odlas i Sverige. Men - och detta står också på hemsidan - havrevätskan paketeras i Tyskland! Nio delar kranvatten blandas med en del havre i Sverige. Transporteras till Tyskland, paketeras där för att sedan transporteras tillbaka till Sverige. Tur att företagets vd vill "stärka forskning kring matproduktion och klimatpåverkan". Jag kan försäkra att inte en droppe av den havregrynsgröt som ätits i våra kök i århundraden först varit en vända till Tyskland.

"Därför måste vi göra det möjligt för alla Sveriges konsumenter att göra medvetna val av livsmedel", säger

Oatlys vd i GP 5 juni. Vd:n kanske borde börja med att se om sitt eget bås och göra konsumenterna medvetna om att när de köper 1 liter havrevätska betalar de för 9 dl kranvatten och 1 dl havregryn.

Countryartisterna Emmylou Harris och First Aid Kit var i helgen dragplåster på Way Out West (förkortas wow). Är de informerade om att de uppträdde på en festival som står bakom sloganen wow no cow?

ANETTE LYKKE LUNDBERG
Dokumentärfilmare/fil.kand i Kulturvård

Svensk Fjällrasavel

INNEHÅLL

Krönika från Husdjur	s 2
Innehåll/Redaktörsord	s 3
Styrelsen/Livdjursannonser	s 4
Kristinas kaseinprojekt	s 5
Fjällkostämman 2015	s 6-11
Lugnet efter stormen	s 12
Rapport från.....	s 13
Mer än ett möte	s 14-15
Nordengrens fjällkopprojekt	s 16-17
Fäbobrukarna	s 18-19
Vart slänger du...	s 20-21
Avelsdebatt 2.0	s 22-24
Fäbobilbilder	s 25-27

Årets tredje nummer av "Fjällkon". I detta nummer så djupdyker vi i stämman och tar en ny portion tankar kring vart vi går med fjällrasen samt gläntar på ett pågående projekt och ett i dagarna avslutat projekt som gäller rasen. Man kan ha olika synpunkter på hur mycket av debatten/resonemangen vi ska ta med i tidningen. Det kan ge intrycket av att vi är mer oense än vi faktiskt är. Men jag vill att alla medlemmar ska ha en chans att vara med i debatten, inte bara de trogna stämmobesökarna.

Jag har hållit på med fjällrasen i mjölkproduktion i över 25 år nu och pratat massor med "ko" med massor av människor. Jag kan fortfarande tycka att det är fascinerande hur denna lilla ko kan gripa tag i människor på så många olika sätt, engagera, irritera, motivera, aktivera! Det finns så många olika vägar till att gilla fjällrasen. Sett mot det faktumet är det inte konstigt att man kan tycka olika i avelsfrågor. Men för att det ska finnas en fjällko för framtiden är det viktigt att vi nu tänker på mot vilken riktning det vi gör idag bär.

Jag hittade en mycket tänkvärd krönika i Husdjur nummer 8 2015. Istället för att försöka skriva om den med egna ord knyckte jag den rakt av. För den är bäst som den är skriven. Läs och begrund.

Robert Nilsson

Redaktör och Ansvarig Utgivare:

Robert Nilsson
Övre Svartlå 515
961 98 Boden
mobil: 070-663 21 92
korn@telia.com

Layout:

Emma Nilsson
Klubbacken 45
129 39 Hägersten
mobil: 073-803 40 83
emma.ingrid.karolina@live.se

Tryck:

Kph Trycksaksbolaget AB,
Uppsala

Tidningen Fjällkon är Svensk Fjällrasavels medlemstidning som ges ut ca 4 ggr per år. Däremellan skickas aktuell information ut. Annonseringen med radannonser i tidning och info-blad med t.ex. "Köpes/Säljes" är gratis för medlemmar.

Samtliga artiklar i Tidningen Fjällkon är författade av redaktionskommittén om ej annat anges. Åsikter framförda i signerade artiklar delas inte automatiskt av Svensk Fjällrasavel, utan är författarnas egna. Tidningen får i korta drag citeras om källan anges. Eftertryck är dock förbjudet utan skriftligt tillstånd från Svensk Fjällrasavel.

ISSN 1401-7806
Utgivningsbevis PRV nr 21560

Medlemsavgift:

300:- insättes årligen helst på Svensk Fjällrasavels BG 5361-8070. OBS! Skriv ditt namn och adress!

Omslag:

Foto: Familjen Axelsson

Ordförande:

Karl-Gunnar Ekeberg
Granö 2465
760 40 Väddö
tel: 0176-545 71
mobil: 070-5763175

Vice ordförande:

Robert Eklundh
Ytterby 8
811 95 Järbo
tel/fax: 0290-705 25
mobil: 070-317 73 51
e-post: nilsesihyttan@telia.com

Kassör:

Evy Schale
Killhult
312 98 Våxtorp
tel/fax: 0430-311 18
e-post: evy@schale.se

Sekreterare:

Anna Axelsson
Tennänget 25
796 91 Älvdalen
mobil: 073-065 48 45
e-post: anaxxel@hotmail.com

Ledamöter:

Elena Lantz
Myckelgensjö 307
895 92 Bredbyn
mobil: 070-673 86 06

Josefin Höglund
Rössjö 210
893 95 Sidensjö
mobil: 073-0560015

Louise Westerberg
Ormön 116
742 92 Gräsö
mobil: 070-311 22 03

e-post: hundenhettan@gmail.com

Suppleanter:

Lars Halvarsson
Perjosvägen 5
782 75 Malungsfors
mobil: 073-028 00 01

Anders Söderberg
Blecket-Bergvägen 29
795 92 Rättvik
mobil: 076-127 63 05

Ivan Eriksson
Torsvi Svanviken
745 99 Enköping
tel: 0171-830 35

Valberedning (s. k.):

Lars-Göran Lindgren
Velinga sjogerdala 2
522 92 Tidholm
mobil: 070-673 86 06

Revisor:

Tove Klackenber
Valdemarsbergsvägen 4
451 43 Uddevalla
mobil: 070-3897760
e-post: tovekla@gmail.com

Livdjursförmedling:

Mårten Dahlberg
Mariebergs Gård 1296
872 96 Bjärträ
tel: 0612-532 67
fax: 0612-531 07
OBS! Tel. tid måndagar
12-13

Stambokföring:

Robert Nilsson
mobil: 070-663 21 92
e-post: korn@telia.com

Renrasighetsintyg:

Robert Eklundh
mobil: 070-317 73 51
e-post: nilsesihyttan@telia.com

Fjällnärakommitté:

Ivan Eriksson (s. k.)
Torsvi Svanviken
745 99 Enköping
tel: 0171-830 35

Lars-Göran Lindgren
Lars Halvarsson

Avelskommitté:

Robert Eklundh (s. k.)
Mårten Dahlberg
Tomas Lundholm

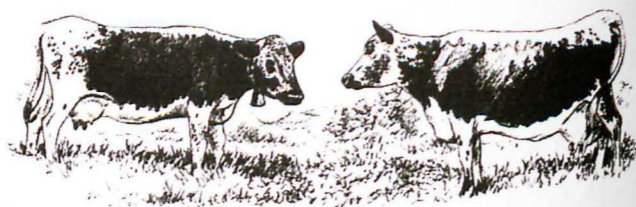
Tidningen Fjällkon

Redaktör och
Ansvarig Utgivare:

Robert Nilsson
mobil: 070-663 21 92
e-post: korn@telia.com

Hemsidesansvarig:

Görgen Majewski
Hantverkaregatan 53c
265 36 Åstorp
0738111560
e-post: gorgen@majewski.se

ANNONSER

KÖPES

Liten mjölkmaskinsanläggning önskas köpa av märket Alfa-Laval. Kolla gärna märkes beteckning innan du ringer till mig.

Rune Mattson
0560-42253

V. Lomberg Ö. Vadje 31
685 93 Torsby

INFORMATION

Nu har vår digitala dokumentation av fjällkor kommit så långt att vi kan visa den för er på nätet. Från 1892 till början av 1930-talet är samtliga kor och tjurar som stambokförts inmatade i databasen, därefter är det en hel del luckor som kommer att fyllas i efterhand. Bilder på djuren läggs också in fortlöpande.

Databasen finns tillgänglig på db.fjallko.se och är testad på Chrome v46, Firefox v41, Internet Explorer v11 och Safari v9. Har du frågor eller hittar du felaktigheter så hör av dej till Görgen!

Majvi Majewski

Kristinas kaseinprojekt!

Under sommaren och hösten har Kristina Bel-frage tillsammans med några forskare på SLU lett ett projekt kring kaseiner med en liten anorlunda angreppsvinkel. Det har inte bara gällt att konstatera vilka kaseinanlag som djuren har utan även hur man får "ut dom" i praktiken.

Vi har ju rätt grundligt om än inte fullständigt dokumenterat anlagen i fjällrasen kring Kap-pa och Beta kasein och Beta lactoglobulin. Alla tre viktiga på sitt sätt, men att en ko har ett anlag innebär inte tvunget att kaseinet alltid finns i mjölken i samma koncentration hela tiden. Naturligtvis, frestas man att säga, för då hade det ju varit alldeles för enkelt!!! Om man mäter de faktiska kaseinerna i mjölken så ändras koncentrationen av en rad faktorer.

Dels så har en ko mer kaseiner i mjölken när hon är nykalvad och sen klingar dom sakta av under laktationen så att en liter mjölk innan sinläggningen inte innehåller lika mycket kaseiner som en liter mjölk veckan efter kalvningen.

Dels så har en ung ko, allt annat lika, mer kaseiner i sin mjölk jämfört med en gammal ko. Dels påverkar utfodringen kaseinhalten i mjölken.

Så för att jämföra hur olika utfodringsintensitet påverkar kaseinnehållet har två besättningar valts ut med radikalt olika utfodring. Dels min egen som är helt konventionell i betydelsen att jag använder kraftfoder och ensilage utan andra premisser än att kons mage ska fungera. Utfodringsintensiteten är tämligen hög åtminstone jämfört med de flesta fjällrasbesättnin-

garna. Dels Anna Jansdotters som ur utfodringssynpunkt i princip är min besättnings raka motsats. Anna använder inte kraftfoder av något slag och utfodrar bara med hö eller bete.

För att få jämförbara värden har Annas alla kor kollats upp vad gäller sina kaseinanlag och sen har vi letat i min besättning för att hitta kor med samma kaseinuppsättning och varande i samma kalvställning och ålder så att dom faktorerna ska vara så lika som möjligt och förhoppningsvis göra att det går att visa på vilka skillnader som utfodringen kan göra. Vi har skickat in mjölkprover i samband med provmjölkningarna under betessäsongen i Juli och Augusti samt vinterutfodringsprover som tas under oktober och November. Dessa har sen analyserats i laboratorium på SLU med avseende på koagulering och kaseinnehåll

Om skillnaderna mellan mjölken i våra besättningar är stora kan man göra uppföljningar med fler utfodringsintensiteter och förhoppningsvis kan sådana försök ge bra vägledning för dom som själva vill förädla sin mjölk på ett eget gårdsmejeri. Hur det går vet vi inte förrän alla prover är slutgiltigt analyserade och resultaten körda i dator. Både jag och Anna hoppas naturligtvis på enkla tydliga svar som kan ge vägledning men rutinerade forskare har mer verklighetsnära förhoppningar och hoppas att det ska gå att se skillnader. Vi får rapportera när det blir klart!

Robert Nilsson

FJÄLLKOSTÄMMAN 2015

Foto: Eva Nilsson

FREDAG DEN 31/7

Årets stämma hölls i ett regnigt och blött Norrbotten, men som arrangör var jag tacksam att det ändå inte blev sämre väder för det har denna sommar haft gott om!!

Vi höll delvis till på hotell Storforsen, mycket vackert beläget vid forsén som gett hotellet dess namn. Boendet var i fyrbäddsstugor, men maten och förhandlingar och föreningsinfo hölls på hotellets konferensdel.

Undertecknad hade ju via motioner till stäm

man sett till att det fanns gott om diskussionsunderlag för fredagens sedvanliga föreningsinformation. Styrelsen via ordförande Ekeberg inledde med att presentera styrelsens arbete det gångna året. Undertecknad fick sen redogöra för tankarna på att lämna den gruppavel som jag själv en gång satte ihop för Projekt Rädda Fjällkon och som sen Svensk Fjällrasavel valde att fortsätta med. Naturligt nog blev det en god dos kaseinprat eftersom det är möjligheten att förbättra utbytet av rasen via bättre kaseiner som är grunden kring den

enbart av framåtsyftande anledningar som förslaget om att vi lämnar gruppaveln kommit, sanningen är ju den att verkligheten förändrats en hel del sen vi i November 1995 bildade vår fjällrasförening. Antalet kor i kontroll och antalet semineringar har som tidigare beskrivits i tidningen rasat så snabbt att underlaget för en fungerande gruppavel eroderats bort.

Att säga att diskussionens vågor gick höga kring gruppavelns vara eller inte vara vore att överdriva kraftigt, däremot gick känslvågor-

na högre i diskussionen kring hur vi ska tänka framåt kring den del av fjällrasen vi hittills kallat fjällnära. Där drev jag tesen att de ändrade förhållandena under de gångna 20 åren gör det nödvändigt att tänka om kring den gruppen djur, och det fanns förvisso de som tyckte att det var helt fel och att allt skulle bli som det varit. Men någon klar linje kom inte ut av eftermiddagens session, vilket väl inte heller var att vänta. För mig som ibland tyckt att det varit en aning ljumt med intresset vid fredagarnas föreningsprat så var i alla fall engagemanget i diskussionen uppfriskande och den leddes

Koprat hos Karlssons i Havsträsk.

förtjänstfullt av ordförande Ekeberg. Vi gick över tiden så att vi senarelade promenaden kring Storforsen till efter kvällens middagsbuffé.

Storforsen visade sig från sin allra mest imponerande sida och tacknämligt nog blev det ett uppehåll i regnandet under kvällen så vi slapp bli blöta. Flödet var enligt uppgift närmare 600 kubikmeter i sekunden mot normala närmare 200M3. Så någonting gott kom det i

Hjärterum och stjärterum i Havsträsk med Birgitta Karlsson som matmor!

alla fall ur denna regnsommar!

LÖRDAG DEN 1/8

På lördagen åkte vi efter frukosten gemensamt med buss över till Luleälvens dalgång där vi först besåg djuren hos undertecknad. Efter att ha besiktat de för tillfället 30 mjölkande korna och småkalvarna inne i lagårn efter morgonmjölkningen så släpptes dessa ut, och vi gick och hälsade på i kvig och sinkohagen. Där blev det den på fjällrasstämmor sedvanliga blandningen av nyfikna djur och stämmodeltagare. En del av de allra yngsta deltagarna var dock betydligt mer intresserade i gårdens traktorer och övriga maskiner.

Efter en stund bröt vi upp och åkte 4km upp efter älven till Kurt och Birgitta Karlsson i Havsträsk som för snart 6år sedan flyttade upp från Härja i Västergötland för att bebo och bruka Strömnäs 6ha åker och 15ha skog. Där hade man 2kor, 1kalv, 1 Nordsvenskt sto, 1 Shetlands sto samt två föl efter henne. Ett tiotal Ryafår med lamm samt ett dussin höns och den fantastiske vallhunden Roy. Efter att vi tittat på gård och djur bjöds vi alla på en rejäl och mycket god Lunch bestående av Älgköttssoppa med bröd och till efterrätt sockerkaka med grädde och jordgubbar. Regnet gjorde

att det inte gick att sitta ute så vi fick ett bra test på hur många som egentligen kan utfodras på samma gång i en vanlig villa, men vad är det man säger om hjärterum och stjärterum? Vad som inte syntes för de långväga besökarna som inte varit där förut var allt arbete som lagts de gångna åren för att röja upp och restaurera utsikten mot älven.

Mätta och belåtna äntrade vi bussen och åkte upp till Vuollerim för ett besök hos den ekonomiska föreningen Arctic circle products. För jag tror 5 år sedan skrev jag i fjällkon om Hans de Waard i Jokkmokk som där startat ett eget mejeri och förädlade mjölk från sina fjällkor där. Ett par år senare började han känna att han ville expandera verksamheten och arrenderade en gård i Vuollerim drygt 4mil från Skabram där han höll till. Jag hjälpte honom att få tag på djur och 2013 fylldes lagårn med djur från bland annat Johanna Engman som slutade med kor i Orsa och Gunnar och Birgitta Blomgren i Arjeplog som den minnesgode läsaren kommer ihåg från 2013. Till det

kom de djur som Hans hade med sig från Skabram samt ytterligare enstaka inköp. Tyvärr orkade inte Hans med arbetet som han hoppats och blev tvungen att leja in mer arbetskraft än verksamheten bar och rätt snart blev han tvungen att försöka få någon att ta över driften. Efter ett par misslyckade försök och en stor fjällrasbesättning riktigt nära slakt så tog den nystartade ekonomiska föreningen Arctic circle products över sommaren 2014.

Arbetet leds av Eva-Lena Skalstad som har en gedigen bakgrund inom jordbruksnäringen och den från Bulgarien inflyttade veterinären Vladan Bozhich som började jobba i lagårn redan medan Hans de Waard drev den. Tillsammans med föreningens medlemmar börjar man nu få ordning på driften av gården och vidareutveckla förädlingen av mjölken. I dagsläget säljs den större delen till Norrmejerier men man vill utöka den egenförädlade delen för att bättra på ekonomin. Man tillverkar fortsatt den Gouda ost som Hans startade och som går under namnet Skabramost. Dessutom gör

Korna i Vuollerim.

Foto: Eva Nilsson

Eva-Lena Skalstad med en del av produkterna från Vuollerim.

Foto: Eva Nilsson

man den Norrbottniska specialaren "kaffeost", samt en Yoghurt. Vi blev bjudna på kaffe och smakprov och det ledde till en del kommers med ost som sen följde med deltagarna när bussen åkte vidare.

Att starta upp en gård som legat nerlagd är alltid en dyr upplevelse eftersom så mycket som verkar bra sen inte fungerar när det ska användas, detta har både Hans och föreningen fått vara med om men nu går det åt rätt håll och vi kan bara önska lycka till från svensk fjällrasavels sida. Besättningen som finns där idag har alla möjligheter att bli en viktig kugge i fjällrasaveln och snart kommer det att komma ut avelsmaterial från den. Eftersom varje ny besättning bildas av hopköp från andra besättningar så ger det ett utmärkt tillfälle att ta till vara det som "kommer levande ut på andra sidan". I praktiken är det ju så att en ny besättning ofta går genom en mindre eklut innan alla "smittor" jämnats ut och det ger en utmärkt möjlighet för kommande avelsurval.

En aning försenade äntrades bussen för den återresan mot Storforsen och på vägen dit stan-

Mikael och Fjällfåren.

Foto: Eva Nilsson

Foto: Eva Nilsson

Mikael berättar.

nade vi Till hos Ann-Sofi och Mikael Ågren i Vitberget och deras pojkar Elias, Aron och Isak. Familjen brukar en mycket charmerande gård med endast äldre byggningar, men ett undantag finns och det är ett kapell i Nordrysk ortodox stil i 6" timmer som håller på att färdigställas. Familjen har haft fjällkor ett tiotal år och semintjuren 1 Lukas Svj24707 är född hos dom. Men de flesta djuren på gården utgörs av ett 50tal sk "fjällfår", Mikael hittade i sista stund två besättningar, den ena med endast tackor, med en för norra Sverige förr vanlig lantrasfårtyp som nu benämns fjällfår. Djuren har en fantastisk ullkvalitet och är av mindre typ. Familjen har lagt ned stora resurser på att dokumentera och bevara denna fårtyp och försöker få fler att hålla den och hjälpa till med bevarandet. Vi fick ett fantastiskt gott fika hos Ågrens och en snabb rundtur av Mikael, det är bara att beklaga att vi inte kunde stanna längre men dagen led alltför snabbt mot sitt slut och vi

var tvungen att åka tillbaka till Storforsen för den inbokade stämmomiddagen. Lördagen avslutades med nämnda stämmomiddag i goda vänners lag.

SÖNDAG DEN 2/8

Efter avslutad frukost tog stämmoförhandlingarna vid som var totalt odramatiska, när ekonomin är i ordning finns få skäl till gräl, och det var lugna gatan tills motionerna skulle tas upp för rakning. Ordförande Ekeberg har redogjort för dom på annat ställe i tidningen. Aktuella förtroendevalda finns som vanligt i början på tidningen. Efter avslutningen så åts det lunch innan vi alla styrde kosan hemåt för fortsatt praktiskt arbete för fjällkon, förhoppningsvis mer inspirerade och en aning klokare efter helgens övningar.

Robert Nilsson

LUGNET EFTER STORMEN

Robert Nilsson hade satt ihop ett utmärkt program till 2015 års stämma. Och inte nog med det. Han hade också satt ihop alla tre motionerna som kommit in. Två av dem antogs utan närmare diskussion. Så icke beträffande den tredje, den som föreslog att föreningen skulle lämna den nuvarande definitionen på den fjällnära gruppen. Som jag tolkade den motionen menade Robert att vi fram till 2016 års stämma skulle diskutera fjällnärbegreppet mer på djupet. Det var alltså inte meningen att vi skulle hasta fram ett definitivt beslut i denna kontroversiella fråga.

Samtidigt gällde det att ta fram en ny avelsplan för den kommande stödperioden. Att vid årsstämman snabbmangla fjällnärafrågan ansåg jag både olämpligt och omöjligt. Åsikterna bröts så intensivt att risken var överhängande att föreningen skulle brytas sönder om saken forcerades till ett avgörande.

Nu löstes problemet genom att Robert Nilsson drog tillbaka sin motion och det uppdrogs åt en tremannagrupp att arbeta fram den nya avelsplanen. Tremannagruppen består av Robert Eklundh, Avelskommittén, Ivan Eriksson, Fjällnärakommittén, och mig som ordförande. Sedan jag vid ett telefonsamtal med Göte Frid på Jordbruksverket fått klart för mig att verket

inte påkallade några brådstörtade förändringar i vår hittillsvarande avelsplan beslöt vi att nöja oss med att arbeta in de två antagna motionerna i den nya avelsplanen och låta den i övrigt stämma överens med den nuvarande planen. Inget hindrar att vi senare kommer in med de förslag till ändringar i planen som vi kan enas om.

Härigenom har vi förhoppningsvis skaffat oss rådrum för att i lugn och ro diskutera fjällnärafrågan. Låt oss föra den diskussionen sakligt och konstruktivt, med respekt för varandras skiftande utgångspunkter och åsikter och med fjällkornas bästa för ögonen. Vår förening har under de snart 20 år som den funnits byggt upp ett förtroendekapital som bygger på vår bredd och vår kompetens. Det kapitalet får vi inte förlösa på inre splittring. Enade vi stå, söndrade vi falla!

K-G Ekeberg

RAPPORT FRÅN DISKUS- SION OM FJÄLLKONS KVALITÉER

Den 15 april hade Nipakademin i Ramsele bjudit in till en diskussion om den svenska fjällkons kvalitéer. Den hölls på Hola folkhögskola i samband med en kurs som heter Gröna entreprenörer. Från våran förening närvarade Robert Eklundh, Thomas Lundholm, Josefin Höglund och Elena Lantz. Övriga deltagare var ca 8 personer som gick kursen samt Mathias Wogenius och Thorsten Laxvik som höll i det hela.

Det är Mathias som kommit med idéer om hur man ska kunna marknadsföra fjällkornas mjölk och kött med varumärket Norrländskt fjällkokött/fjällkomjolk.

Och så hade han ställt upp förslag på ett antal kriterier(dessa samt inbjudan är publicerade i Fjällkon 1/2015) som ska uppfyllas för att använda den beteckningen. Det var bland annat dessa vi diskuterade.

Vi fyra och de andra hade ganska olika bakgrund och utgångspunkter men det blev en bra diskussion där folk pratade, lyssnade och tog till sig saker.

Från fjällkoföreningens sida framfört av Robert sa vi att det är bra initiativ men att föreningen inte har möjlighet att delta aktivt i deras arbete. Dock bistår vi gärna med tips och råd vid behov.

Nipakademin är en ideell förening som vill organisera intressegrupper, stödja lokala initiativ och bygga nätverk. Detta gör de genom kurser, föreläsningar med mera. De har bland annat fått fram ett småskaligt slakteri, Rafnaslakt, ett försäljningskooperativ, Norrbete, och en utbildning för "grönisar"- Gröna entreprenörer. Deras ide är att höja kvaliteten på maten och förädla lokalt och få bort mellanhänderna.

Tyvärr så avled Mathias Wogenius kort efter detta möte så vad som händer med detta initiativ får framtiden utvisa.

Elena Lantz

Mer än ett möte

För att delta i årets stämma åkte vi, Ivan och jag, mot norr. Vi hade gott om tid, armar och ben behövde vila, så resan fick bli en del av målet. Ett intensivt vårfiske, ett evigt "flytta runt djur på beten som inte växte" och en aldrig sinande slätter gjorde dom här dagarna x-tra efterlängtade. Inte nog med det- vi hade 5 semesterdagar framför oss när stämman var avklarad.

Till Storforsen kom vi. För andra gången faktiskt. Mikael Ågren visade oss dit redan det året som stämman var förlagd till Boden. Till badhuset höll jag på att säga, för det minns jag mest. För där var det vatten. Jag har alltid levt i och vid vatten och kan nog inte vara utan. Och i Storforsen fanns det....

Mäktigt, dånande, fascinerande. Vi åkte närmare för att kolla- allt fjällkofolket. Gick där och spanade om något skulle komma flytande. Försökte följa ett "skum", ner, upp, under, upp och bort. Pratade högt eller gav upp. Halkade och drog oss till lugnare ställen. Mot forsen igen- måste titta en gång till. Många gick sen ner tillbaka till hotellet bl.a jag. Därifrån såg man forsen, men hörde inte så mycket. Bara som ett brus. Som aldrig steg eller sjönk. Bara brusade på. Och fick mig att inse att det var just det som gjorde mig otålig. Som dagen efter fick mig att ta på regnkläder och stövlar och halka mig upp för spången igen. Mot forsen. Den både drog och retade mig. Mitt förhållande till naturen var i gungning. Jag vet att det inte är jag som bestämmer när jag är ute och fiskar. Det är på naturens villkor jag är där. Men de flesta dagar kan jag tackla vädrets makter. Jag vet vad båten tål och vad jag rår

med. När isen lagt, kan jag känna ett segerrus över att kunna gå och ta mig fram fast det både blåser och är dimma. Nästan oöverbinnerlig känner jag mig när jag ser vattnet genom isen och vet att det är 40 meter djupt.

Då kom jag på att det var just det som retade mig. Forsen var utan kompromiss!!! Jag ville ställa mig mitt däri och låta vattnet dåna förbi runtom. Hålla ut en bryggända och få vattnet att svänga. Se saker komma flytande, krängande, försvinna och dyka upp. Och där skulle jag stå, mitt i fräset och styra med allt.... Visst förstod jag att det var helt omöjligt, att jag här verkligen fick veta min plats. Men jag måste stå där i stänket en lång stund, innan oron började lägga sig.

Först då, utan tankar och förväntningar, kunde jag se det vackra med en dånande fors. Kontentan blev att det kan kännas stort att vara liten.

Det kändes också stort att träffa så många av våra vänner- från norr till söder. Alla är vi nog lite egensinniga och kanske lyckosammast i "vår egen fåra". Nästan som forsen. Eller som en fjällko.....

Mona Loberg

Mona vid Storforsen.

Foto: Robert Nilsson

NORDGENS FJÄLLKOPROJEKT

I somras fick vi i fjällrasföreningen en förfrågan från jordbruksverket om vi ville vara med i ett projekt som skulle titta på genetiken i rasen, inavelsgrad avkastningspotential och utvecklingsmöjligheter. Som krona på verket skulle dessutom en promotionsvideo framställas som skulle läggas ut på Youtube. Även föreningen nordsvenska hästen och linderödsgrisen fick samma förfrågan men återkom inte med svar. När Robert Eklundh ringde mig och berättade om förslaget sa jag självklart att detta ska vi hugga på direkt. Just den typen av studie är precis vad vi behövt och velat ha sen föreningen startade.

Speciellt viktigt skulle det vara eftersom vi ändrar avelsriktningen en aning och går från fullt fokus på genetisk bredd till att fokusera mer på mjölkens kvalitet ur mejerisympunkt. Väldigt intressanta frågeställningar att få besvarade vore följande.

Hur stor är inavelsgraden i den del av rasen som är med i kokontrollen och som alltid kommer att vara kärnan som allt urval bygger på? Hur ändras inavelsgraden om man adderar materialet från besättningarna utanför kokontrollen?

Hur stor roll spelar antalet kolinjer jämfört med antalet kor i avel

Betyder i praktiken den fjällnära delen något för rasen ur inavelssynpunkt eller är andra faktorer mera betydelsefulla för fjällrasen?

Hur många nya tjurar behövs det per år för att hålla rasen sund beroende på vilka av förutsättningarna man räknar på?

Hur många tjurar per år behövs användas (alla är ju inte nya)?

Ja frågeställningar som vore intressanta och viktiga var hur lätta som helst att tänka upp och att vi för första gången skulle få en seriös

FAKTARUTA NORDGEN

Nordgen är en institution för hållbart nyttjande av växter husdjur och skog. Nordgen bildades 2008 genom en sammanslagning av Nordiska genbanken, Nordisk genbank husdjur och Nordiska skogsbrukets frö och plantråd. Verksamheten finansieras av Nordiska ministerrådet. Verksamheten är lokaliserad i Sverige (Alnarp) och Norge (Ås).

studie av området gjorde mig minst sagt entusiastisk! Studien skulle utföras av Saija Tenhunen, en genetiskt kunnig och intresserad ung finska från savolaxtrakten som fått en tillfällig praktikplats på Nordgen under Aug till Nov. Hon skulle handledas av Anne Ketunen Praebel och Husdjurssektionens chef Peer Berg. Allt var bäddat för succe!!

Jag vart tillfrågad av styrelsen om jag kunde ställa upp och vara "sidekick" till Saija under projektet och hjälpa henne med härstamningsmaterialet, självklart ställde jag upp på detta, äntligen var järnet varmt!! Nu ska det smidas!! Bakslag nummer 1 kom när jag kontaktade Växa Sverige för att få ut datalistor på härstamningar och produktion. Se det var inget man lämnade ut hur som helst och definitivt inte till mig så det fick bli att be Nordgen själva ta kontakt och förhandla fram materialet.

Växa via sin Kokontrollchef Nils-Erik Larsson visade sig vara mycket måttligt intresserad av att hjälpa till med material. Det visade sig att Växa rakt inte kunde tänka sig att dela med sig av några avkastningsuppgifter, för dom var så värdefulla ur genomisk avelssynpunkt så då verkade man tro att hela husdjursvärlden

skulle sno allt mödosamt arbete som Växa "lagt ned" på fjällrasen. Jag trodde inte mina öron när detta berättades för mig. Att Nils Erik Larsson är en av dessa tjänstemän som vi som lantbrukare avlönar för att hjälpa oss men som helt missförstått sin uppgift och mest är stoppkloss det visste jag, men detta vart löjligt. Inte ens Nordgen kunde få ut uppgifter! Det var inte utan att man saknade dagarna då Lars Kjeller skötte dessa ärenden då allt gick att lösa med gott humör.

Bakslag nummer 2 var att det visade det sig att när väl Nordgen fick listorna över djuren 55000 individer i ras 3 och 15000 i ras 41 inkluderande djuren i mödernet bakåt så var dom svårlästa för en novis som Saija. Hon körde materialet i ett dataprogram och fick fram så löjligt låga siffror för inavelsgraden att det knappast gick att kalla populationen för en ras. Bland annat fick hon fram att populationen hade 5000 olika founders vilket är för högt i en så liten ras som fjällrasen. Detta beror på att varje gång en kolinje sålt utanför kokontrollen och sen köpts tillbaka till en kontrollerad besättning en generation senare så gör datan en kolinje till två olika. Vi har i föreningen kännedom om många av dessa fall och hade kunnat arbeta ned antalet founders utan problem. Ett annat besläktat problem var att kokontrollen inte har historiska uppgifter för dess raser innan den startade med datalagring 1962. De då levande djuren sattes in med en födelseid, födelseid och stamboksnummer på far, mor och morfar. Detta gör att det är ett fåtal djur som som längst går tillbaka till 40talet eftersom bara dom som fanns i livet 1962 kom med. Återigen hade vi där kunna hjälpa till att ta bort "låtsasfounders" eftersom vi vet om många av de linjer som har samma ursprung men delades innan 1962 och därför ser ut att vara olika i dagens data.

Ännu ett problem är att Växa har hittat på en massa nya födelseidentiteter på de gamla genbankstjurarnas härstamningar. Man har inte idats eller inte hittat de rätta identiteterna och lagt in dom i tjureregistret utan gjort nya vilket gör att de djuren halkar bort från kolinjerna med "riktiga" födelseidentiteter. Ytterligare ett problem var att Växa via Nils Erik avidentifierat materialet via borttagande

av namn och stamboksnummer så Saija visste inte vad hon tittade på. Enda identifikationsmöjligheten var födelseid och födelseid på tjurarna. Så hon kunde endast se att det var en tjur med ett visst nummer född 721015 som var den viktigaste tjuren i materialet och hade påverkat rasen mest. Men hon visste inte att det var 708 Bill SKB76708 som han heter i vartenda annat dokument i hela världen förutom i en del gamla tjurkataloger och våra härstamningsregister. Materialet som Nordgen köpt och betalat bra för var tyvärr oanvändbart för henne!

Bakslag nummer 3 var att när jag då erbjöd mig (som jag gjort från dag ett) att hjälpa henne med identifikationen så berättade hon att Peer Berg som leder husdjurssektionen skrivit på ett avtal med Växa om att bara dom på sektionen skulle få se på materialet, jag var följaktligen inte behörig att se det och hjälpa henne. Om någon annan såg det så skulle Växa stämna Nordgen inför domstol!!!!!!

Slutet på den delen av historien blev att Peer Berg skrev ett mejl till Nils Erik och bad om tillåtelse att få visa mig materialet så att jag kunde få hjälpa Saija, men enligt Peer svarade aldrig Nils Erik! Så kontentan av allt arbete blev att Saija inte kunde göra en enda med verkligheten överensstämmande kalkylation kring fjällrasen, inte en endaste en. Inte en enda av alla de frågor vi hade kunde få ett svar. Det känns på ren svenska för jävligt att när det för första gången kommer en utbildad människa med tid och pengar betalt av allmänna medel så kan en enskild tjänsteman på vår egen organisation med åberopande av totalt nonsens omintetgöra ett välbehövligt projekt. Så den uppsats som skulle bli en del av Saijas akademiska karriär blir nu i praktiken utan betydelse.

Men allt blev inte ogjort, en informationsvideo som nu sen nån dag är utlagd på Youtube blev i alla fall gjord. Där gjorde Saija ett gott jobb det hade varit mycket intressant att fått hjälpa henne göra ett gott jobb om genetiken i fjällrasen, det hade hon säkert kunnat om hon fått för Växa!

Fäbodbrukarna

Skrivelse till Fjällrasföreningen med synpunkter från Fäbodbrukarna med anledning av det pågående arbetet med avelsmål och ny avelplan för fjällrasen.

Lantraserna är generellt nära förknippade med fäbodbrukets kulturarv. För att kunna utveckla fäbodbruket som levande kulturarv, dess kvalitativa kulturella värden samt produktionsvärden behöver vi lantraser som fungerar under fäbodbrukets förutsättningar och villkor. Frågorna är principiellt generaliserbara till alla lantraser. Kunskaperna och kvaliteterna i avelsarbetet med fäboddjuren kan hänföras som en del av det immateriella kulturarvet.

Denna framställning ska ses mot bakgrund av Fäbodbrukarnas intention att bibehålla det levande kulturarvet, att utveckla mjölkproduktion och mjölkförädling på fäbod, samt ett "in situ" bevarande av lantraserna i praktiskt drift under kulturhistoriskt relevanta former inom ramen för fäodsbete på utmark i skog och fjäll.

Vi har översiktligt följt och på olika sätt tagit del av de senaste årens arbete med och diskussion kring fjällrasaveln. Eftersom stämmorna förläggs till högsommaren så är det relativt få fäbodbrukare som har möjlighet att medverka och vår kontakt med den aktuella diskussionen

är därmed möjligen inte fullständig. Vi får be om överseende med det, men önskar nu från vårt arbetsutskott inleda en dialog genom att framföra följande grundläggande synpunkter och önskemål.

Vi ställer oss i nuläget frågande inför den aviserade nya uppdelning av fjällrasen som det redogjordes för i de senaste fjällko-tidningarna. Utan mer klagörande beskrivning av vad och hur det är tänkt så går det inte att förhålla sig till en uppdelning i en intensiv respektive extensiv fjällko. Det är heller inte klarlagt hur detta egentligen hänger ihop med upphävande av den fjällnära gruppen.

Vi är medvetna om att situationen för rasen är utsatt och förändras, liksom att kunskapsläget utvecklas. Det är intressant och positivt med den kunskap som växer fram kring mjölkens kaseininnehåll. Vi noterar relationerna till andra närbeliggande lantrasföreningar (Föreningen för äldre svensk boskap). Vi ser ingen fördel med att bevarandearbetet splittras på detta sätt.

Från Fäbodbrukarnas sida ser vi närmast behov av att fokusera på fjällkons funktionella egenskaper som en väsentlig del av bevekelsegrunderna för lantrasbevarandet. Vi menar att

den kulturhistoriska grunden för hur fjällrasen utformats också bör utgöra en tydlig vägledning för den framtida avelsutformningen.

Kanske det kan formuleras som att fäbodbruket behöver en väl fungerande mjölkko under våra villkor och vi ser behov av en fjällko som är bra grovfoderomvandlare, har bra ben och god rörlighet i terräng, skärpa vid överlevnadsbehov men samtidigt social förmåga samt samarbetsinriktad i flocken, självgående och läraktig, bra lokalsinne, väl ansatt juver utan skador, samt kan föda sig bra på skogs- och fjällbete och dessutom producera så mycket som möjligt med bra mjölk på de naturliga betesmarkerna, och i princip utan tillskott.

Vi ifrågasätter om det verkligen behövs någon indelning i undergrupper efter produktionsnivå? Vi ifrågasätter hur avel på en "intensiv" fjällko kan utvecklas och passa för fäbodbrukets behov? Vi ifrågasätter också hur avel på en "extensiv" fjällko "som ska producera lite mjölk" kan utvecklas och passa för fäbodbrukets behov?

Det finns heller inget egenvärde med fjällnärbegreppet. Mot bakgrund av de genetiska klarlägganden som gjorts senare år så vore det

möjligen en välkommen förenkling att eventuellt inte heller särskilja "fjällnära" kor utan hellre bygga på genetisk öppenhet inom den samlade fjällrasen och hantera de nuvarande fjällnära linjerna som just avelslinjer inom fjällrasen.

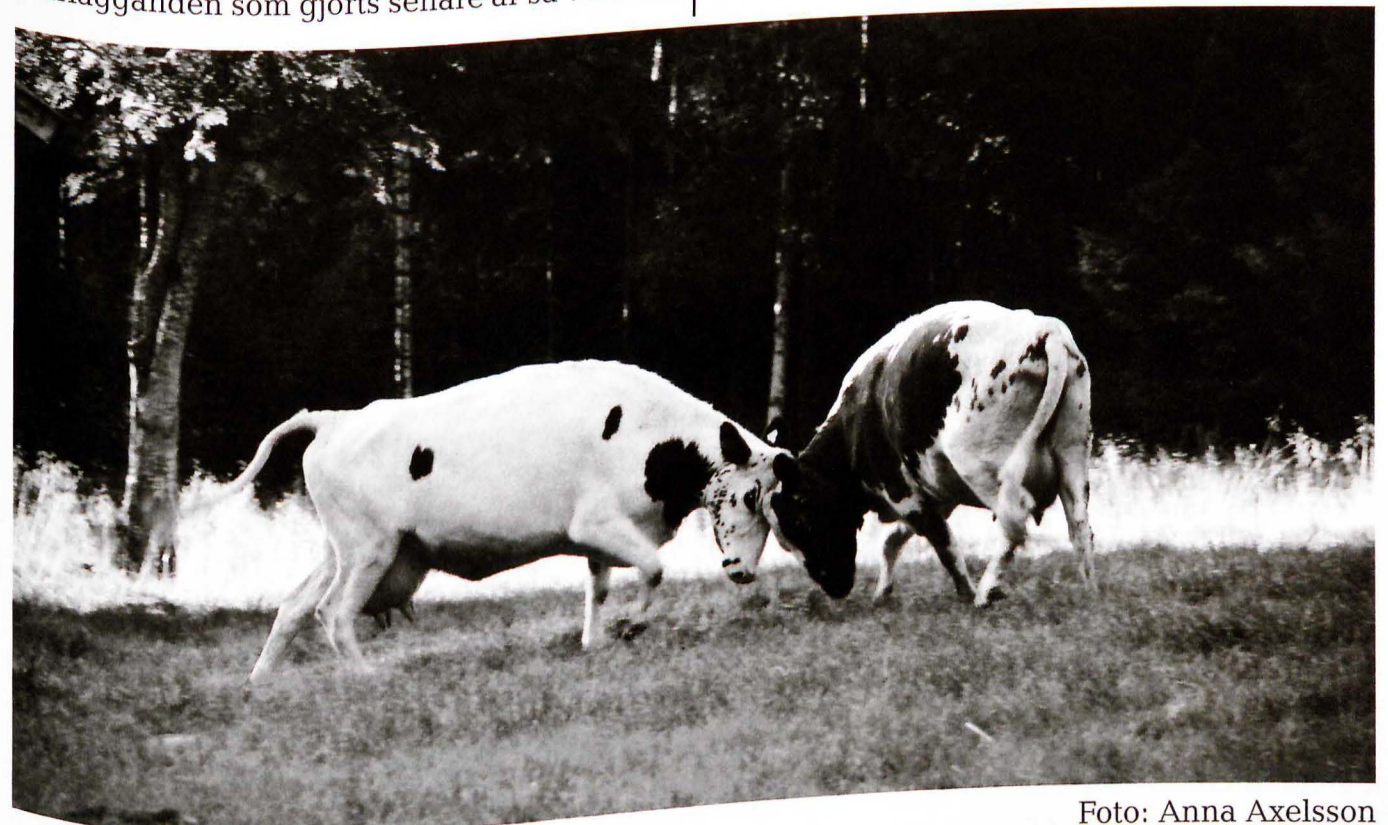
Att ta bort det nuvarande gruppavelssystemet har vi i nuläget ingen bestämd uppfattning om. Mot bakgrund av historiska erfarenheter önskar vi en sund balansering av en nu möjliga aktuell "kasein-avel".

Dock ser vi anledning att i detta sammanhang peka på vår ambition att verka för att öka antalet mjölkproducenter och mjölkkor inom fäbodbruket och det skulle möjligen därmed också kunna få sin betydelse för lantrasaveln och uppföljningen av produktionsegenskaperna, och då även "in situ".

Vi är intresserade av en fortsatt dialog kring dessa frågor.

Föreningen Sveriges Fäbodbrukare

Kristian Olofsson
ordf

Avelsdebatt på fäbod?

Foto: Anna Axelsson

VAR SLÄNGER DU DINA TOMBURKAR & PETFLASKOR?

Om det är bland dina vanliga osorterade soppor, ja då kan du läsa en artikel än denna.

Om det däremot är så att du tar med dom till affären, pantar dessa och tom kanske trycker på "insamling till fattiga länderknappen"- ja då kan du fortsätta läsa denna artikel. Då var det dags för Fjällkostämman vid Storforsen. Vackert, vilket vatten!

Vi är här för att träffas, prata, åka på studiebesök, och titta på fjällkor, hålla stämman och bestämma hur vi skall ha det med gruppavelsystemet och fjäll/fjällnära.

Första sammankomsten på fredagskvällen blir lite "het". Fjäll/fjällnära debatten väcker heta känslor hos vissa bl.a. hos mig själv.

Troligen är jag en smula instabil efter 100 mils nattåg, men irriterad blir jag.

Tjafs om en å samma ko ska ha ett eller två namn beroende på var djuret härstammar ifrån samt hur bra tjurar dessa olika linjer råkar ha fått tag på en gång i tiden. Då när vi ej hade djurtransporter och fryst sperma, tom ej farbara vägar till de avlägsna byar så som Biellojaure, Lillhärjeåbygget mfl.

Så, nu vill jag säga mitt i Fjäll/ Fjällnära debatten.

Dricker du mjölk, äter ost, smör på mackan, lite god fruktyoghurt till frukost eller varför inte en härlig gräddtårta, eller gräddfil till sillen. Ja tillfällena när vi använder oss av komjölk produkter är många.

Tycker du att högproducerande inbegående Holstein kor är de bästa djur för att förse dig med dessa godheter/förnödheter? Ja men då så, vänd blad och läs nåt annat!

Du och jag som läser denna tidning är intresserad av Fjällkon.

Varför finns Fjällkon? Jo vi människor såg vilken nytta vi skulle kunna få utav Uroxen om vi tämjde den, gav den lite bättre gräs OCH sparade de kor som gav mest mjölk åt dessa få kalvar osv. En liter mjölk till som kunde förse ett barn till med nödvändig näring. Ja vi vet alla att vi människor ville domesticera uroxen för att få en tam ko som gav oss mjölk så vi

kunde föda fler människor.

Sverige har bestämt att fjällkon är en lantras som skall bevaras för dess ursprunglighets skull. Svensk fjällrasavel är med, självklart skall vi hjälpa till, hej å hå, pengar skall vi få! Bidrag till de som väljer att följa en av jordbrukverkets godkänd avelsplan som vår förening skrivit. Tjoho va bra!

Men vad är det vi spar för framtiden?

Ja det är lite olika från medlem till medlem. Vissa mjölkar sina kor, en del är tom med i kokontrollen så andra kan ta del av fjällkons mjölkstatistik och bedriva en avel med frmande. Andra har dom så nära som det bara går uroxen.

Skygga ej handtama djur som vi fångar in med grindar för att skilja kalvar och skicka till slakt. Och allt där emellan. Följer du avelsplanen så är det okej.

Men vi är väl överens om att fjällkon är domesticerad från urox till mjölkko.

Så låt oss värna om vår mjölkande fjällko, låt den ko som förser oss människor med de goda mejeriprodukterna förbli en mjölkko av i dag.

Vem vet kanske du också skulle föredra en god fjällko ost eller en krämig len fjällko yoghurt framför en produkt med samma namn men från en Holstein?

Alla kan inte ha mjölkande fjällkor, ja jag vet det.

Men försvara inte amko typen av djurhållning. Det är inget bevarandearbete i den typen av drift.

Du kan ha mer eller mindre sociala amkor, visst kan du veta om deras genetiska kaseinvariant.

Men du vet ej hur dom är att mjölka, för hand eller med maskin, hur mycket mjölk, smör och ost du får från henne, hur många munnar hon kan mätta, du vet nada.

Om vi kan mjölka en fjällko på 15 l/dag är det betydligt mera värt än om hon har kasein av genetisk toppkvalitet BBA2A2BB.

Har du kära läsare en känsla av att världen har problem framför sig som kommer bli

oövervinnliga om vi inte agerar.

Att folk svälter och dör i detta nu, ett barn som har drunknat för att med sina föräldrar ta sig till över medelhavet till ett säkrare land. Vad ska Ryssland ta sig till, kan det bli krig här nära oss? Oljan tar slut, medeltemperaturen höjs, väderkatastrofer. Om världens sorg och katastrof kan man skriva för mycket.

Men det har gått för långt, vi måste sätta stopp. Alla måste hjälpas åt. Och du som har fortsatt och läst är ju med och hjälper en värd i kris, du pantar dina flaskor. Tack!

Kan vi göra något mer tro? Har vi med fjällkor något att bidra med i detta kaos.

ÅH JA..det har vi, tralala.

Vi kan se till och hjälpas åt med att se till att vi kan få gräddfil till sillen fast inte Holsteinkorna får sitt sojaprotein som kommer till oss med hjälp av oljan. Ej heller att förglömma själva sojans odling och hantering.

Du och jag kan hjälpas åt att jobba för vår ko som har unika egenskaper.

Som bara genom sitt liv som mjölkko först förse människor med allsjöns mejerivaror/näring i flera år sen som slaktad på din tallrik ge dig ett kött med så mycket insprängt gult nyttigt fett så den bästa av alla kockar skriker mer gamla döda fjällkor till min restaurang!

Kortsiktigt och långsiktigt kan vi jobba, alla vi 350 medlemmar.

Ta först ett litet steg ifrån dig själv och dina åsikter och tänk efter, tjafs om fjällnära eller ej är det verkligen relevant för framtiden egentligen.

Vad kom du fram till?

Blev svaret ett rungande JA! Riv ut denna sida och lägg i vedspisen, eller pappersinsamlingen.

Om du däremot kanske skulle vilja vara med på lite självförverkligande.

Göra något gott för dig själv, andra människor och moder jord.

Då skall vi jobba för en fjällko som ger oss en fet och kaseinrik mjölk, med GRÄS som huvudföda, helst det ända hon äter. Kons förmåga att omvandla gräs till för oss livsviktig föda, måste skattas högre.

Hitte en Fjällkotyp som ger typ ca 15 liter per dag med mjölk på en miljöhälsosam foderstat, dvs gräs och eventuellt egenodlad spannmål. Mjölk från en ko som endast äter gräs ger en mjölk med bättre omega 3-6 balans, kan vi te

x utnyttja nu när efterfrågan på näringsperfekt mat är stor

Samtidigt som hon håller ett gott hull, är fertil året om, bra juver/spenform, god juverstatus, gott lynne, "rätt" kaseiner, bra klövar, hålla i många år, INGEN inavel mm

Den typ av fjällko som vi avlat fram som mjölkar 35 l/dag anser jag inte att vi skall lägga så mycket krut på, det går åt för mycket icke miljövänligt foder till en sådan ko.

Om det står grupp 1, 2 eller 3, fjällnära eller fjäll, den ena eller den andra moderlinjen i hennes papper. Struntar jag blankt i. Ovan nämnda egenskaper är av mycket större vikt anser jag.

Förhoppningsvis kommer fjällkon med hjälp av sina goda kaseinkvalité vinna lite fler mjölkor till statistiken, så trenden vänder upp.

Jag hyser stor respekt till de få fjällko mjölgårdar som av fri vilja och kärlek till fjällkon väljer att få mindre pengar i plånboken. Ni kunde nästan fått dubbelt så mycket mjölk från varje koplats om ni valt en annan ras. Tack!

Alla ni med en till några hushållskor, tack för att ni mjölkar!

Fjällamko ägare, tack till er som väljer mindre kg kött.

Vi är alla överens om att FJÄLLKON är unik och vi älskar henne.

Låt oss hålla ihop. Vi måste vara rädda om jordbruksbidraget så vi kan ha kvar vår fjällko i mjölkstallarna. Inte helt otroligt är det, om det är just fjällkon som vi i Sverige kommer satsa på om/när vi måste driva ett mer miljövänligt och resurssnålt jordbruk. Hennes fodersök, uthållighet, ja alla hennes unika egenskaper kommer vi förmodligen behöva kanske bara om 50 år.

Bedriv en sund avel, inte en för 9000 liters ko, inte en amko, inte en fjällnära. Hon är det hon alltid varit en fantastisk FJÄLLKO. Lägg din energi på att göra något gott för en medmänniska och miljön i stället för att tjafs om avelslinjer hit å dit.

Med FJÄLLKON för MODER JORD!
Tänk på att förändringen måste börja hos dig själv trots att det alltid är lättare att peka på andra....

Ta dig tid, försök koncentrera dig en timme; Lyssna på Johan Rockström sommarprat i radion den 12 juli -15.

Anna Jansdotter

AVELSDEBATTEN 2.0

Eftersom jag startat en avelsdebatt och fått både medhåll och invändningar så anser jag mig skyldig att försöka svara på en del av de frågor jag fick i tidning nummer 2. Jag valde att inte svara något i nr 2 för att få med så många olika åsikter som möjligt innan stämman och för att ge de olika åsikterna en chans att verka i stämmodeltagarna. Nu går vi in på ett andra varv en 2.0!

Jag kommer inte att kommentera de tre artiklar som slarvigt uttryckt "stödde" mina förslag. Det blir lite för mycket kaka på kaka. En liten kommentar till Atle är dock på sin plats. Självklart får vi från STN föreningen och Fjällrasföreningen hitta sätt att hjälpa varandra för framtiden med de önskemål som föreningarna har kring aveln. Det snart 20åriga samarbetet ska vi vara rädda om och utan det är vi båda två svagare.

Invändningarna ska jag försöka svara på så att vi kan komma vidare i debatten. Ivans och fjällnäraträffens tankar går naturligt nog ihop en del så jag får hoppa lite emellan. Ivan var frågande till varför jag aldrig pratat om fjällnäraaveln med honom eller fjällnära kommittén de gångna åren. Man upplevde sig ställda inför ett färdigt förslag utan att få ha varit med i diskussionen. Vad har jag då att svara på det? Var det så? Nja, jag tycker ju inte det.

En av mina avsikter med tankarna kring aveln var att alla föreningens medlemmar skulle få starta ungefär från samma punkt. Jag ville inte att en del skulle vara mer förberedda än andra så att det skulle verka som om att allt redan var bestämt, det tycker jag är dålig demokrati. Att kasta ut ett debattinlägg där jag påstår att nåt behöver göras och sen inte försöka anvisa en tänkbar väg tyckte jag heller inte var produktiv. Eftersom jag ville förändring så ville jag ge diskussionen en startpunkt. Om det trots

allt nu kom att uppfattas som att det var ett fixt och färdigt förslag, så kan jag bara beklaga det. Dock fick Fjällnärakommittén debattartikeln om de fjällnära föreningarna ut för att kunna ta upp den på träffen i våras. Så ni var ändå först med att få veta.

Att jag inte pratat fjällnäraavel de gångna åren ställer jag inte upp på, jag anser att det jag skrev 2006 i boken på sidan 159 kring de fjällnära djuren må få räknas som att ha "tyckt" ikring den fjällnära aveln. Avslutningen på det stycket är *"Att hålla gruppen slutet för framtiden känner jag själv tvekan inför, det blir lätt att den bara inavlas sönder, inavel är också avel och är man inte medveten om vad man vill bevara så är inaveln livsfarlig för en liten population. Framtiden får utvisa vilken väg som kommer att gås där."* Nu är framtiden här och vi måste hantera det.

Mitt tyckande underlättades inte av att jag blev tvungen att ta över som ordförande efter Håkan Andersson 2009. Jag anser att man som ordförande bör lägga band på egna åsikter och jobba efter vad stämman, styrelsen och kommittéer vill, om man inte skaffat sig ett mandat för förändring på den stämman man valts av. Jag ser att även den nye ordföranden i föreningen K-G Ekeberg gör likadant. En onödigt stor del av mitt ordförandeskap fick gå åt till skrivelser och telefonsamtal omkring bråken när JV godkände Fäbo som avelsorganisation, onödig därför att det inte ledde någonstans utan bara tog tid från annat nödvändigt arbete. Defacto delade JV fjällrasen i två delar, dels "våran" del och dels en "hardcore" inavlade del baserad på en del av den population som vi kallat fjällnära. Det finns mycket att säga om hur det gick till, men det får vara en annan debatt. Delningen av rasen har dock konsekvenser och dom är en del av anledningen till debatten.

Ivan skriver att "under årens lopp har jag och Robert diskuterat allt inom fjällkoaveln och dess problematik" och det är sant, men har vi verkligen aldrig pratat fjällnära? Jag har alltid uppskattat att prata med Ivan och gör det fortfarande (det är svårt att inte gilla Ivan). Jag har även pratat otaliga timmar med Lars-Göran och likaledes gillat det (jag är nog lite pratsjuk). Jag har velat se de fjällnära som en del av fjällrasen och föra de närmare varandra och inte utveckla dom åt olika håll. Jag har velat se dom som en del av samma breda fjällras, inte ett delningsförslag. Jag hade nog hoppats att den "sådd" jag gjort med allt pratande om fjällkoaveln skulle ha grott lite mer även i den fjällnära jorden. För att nu använda en bildlig omskrivning. Jag har sen jag skrev boken försökt problematisera fjällnärabegreppet i mina kontakter med kopratore. Det är bara googla mig på nätet så dyker det upp kommentarer från folk som tagit kontakt med mig för att få sin egen bild av vad de fjällnära är och står för, och som blivit besvikna på att inte ha blivit bekräftade av mig. Jag vill utmana, få folk att tänka själv.

Har jag varit för otydlig? Det är en svår balans för jag har inte velat att fjällnära kommittén skulle känna att jag slog dom i skallen med mina åsikter heller. Kanske är Ivans känsla av att jag aldrig pratat omkring de fjällnära även en bild på att man från fjällnärahåll inte trott att man behövt tänka nytt. Att problemen vi pratat om bara funnits hos "de vanliga fjällkorna", ofta tycker jag att jag mött den attityden bland fjällnära djurägare. Inte nu nödvändigtvis hos fjällnärakommittén, men en del som har fjällnära kor är influerade av den andra föreningens genbankssvammel och är invagade i tron att om man bara inte gör nåt så gör man inte fel. Det är en allvarlig villfarelse. Det kommer på sikt att förstöra betydelsen av de djuren, men det är Fäbos problem, dom är vuxna och Sverige är ett fritt land.

Jag ville inte heller åka ned på årets fjällnäraträff och propagera för mina åsikter mer än jag gjort i artiklarna, min förhoppning var att det skulle vara lättare att vara kreativ och våga tänka lite fritt om jag inte var där och upplevdes styra. Om det nu istället uppfattades som att jag "hellre satt och skrev på mitt håll

i stället för att ha en gemensam diskussion" så blev det ju fel. Det har jag lärt av och kommer att åka ned på nästa års träff för att med liv och lust diskutera bevarandeavel. För jag kan säga att jag blev betänksam på attityden från mötet som det redovisas i artikeln. Inte på att man inte ville ändra nåt självmant för det här är ett ämne med så mycket känslor så det måste ta en tid innan man börjar reagera med nåt annat än ryggmärgen. Men inställningen att man inte vill hjälpa till att bevara de delar av fjällrasen som riskerar försvinna genom att släppa in dom i den fjällnära delen utan mer eller mindre vill lämpa över bevarandet på oss andra är jag inte nöjd med. Visst det fanns 9 kolinjer i ursprungsbesättningarna och nu finns det taget med 9 till, men modernelinjerna är ju borta efter åtminstone tre av dom. Några är ytterligt små och allt domineras av materialet från Lillhärjeåbygget.

Idag finns tyvärr majoriteten av de genetiska mångfalden i fjällrasen koncentrerad hos ett drygt dussintal kontrollanslutna besättningar som måste få en ekonomi på sin produktion för att överleva som bönder. De flesta har varit med under hela föreningens verksamma tid och letat kolinjer och hjälpt till att köpa upp material från besättningar som gått till slakt, allt för att rädda genetisk bredd och avkastningsanlag. När en gammal bonde gett upp eller nåt tvingats sluta på grund av andra skäl så har telefonerna gått varma mellan oss för att rädda djur från slakt. Under den tiden har samma besättningar köpt sperma efter gamla tjurar, fött upp egna tjurar efter dessa, väl vetande om risken att det inte är döttrarna efter dessa som ger bästa nettot, allt för att öka den genetiska bredden, vilket även gjorts. Jag har idag själv över 20 olika modernelinjer i min lagård varav flera bara finns här. När jag ska sälja livdjur är aldrig tanken den att "sälja bort" dåliga djur för att behålla det bästa själv. Tanken är oftast att sälja från linjer som man har mycket av för att ha kvar plats i sin lagård för så många linjer som möjligt. Min erfarenhet är att den tanken styr de flesta av kontrollerade fjällrasbesättningarna. Då blir man inte glad över att höra att fjällnäraträffen verkar tycka att man har nog många linjer. När alla behöver hjälpas åt för att rädda genetisk bredd.

Problemet med fjällnärbegreppet och genetisk bredd är att nya intresserade lätt får för sig att det är den fjällnära delen av rasen som behöver räddas mest, tyvärr är det inte längre sant. Just det som enligt fjällnärräffen efterfrågas, mindre storlek, inte så stora mängder mjölk, etc, är ju precis det som gör att fjällkor lätt åker ut ur de mjölkande besättningarna. Där fungerar inte för små kor som mjölkar mindre, så kontentan är att där försvinner lätt modernelinjer och unika härstamningar, och istället får vi hur många ättlingar till Fina från Lillhärjeåbygget som helst. Idag är det Fjällrasens överlägset största kofamilj. Genetisk mångfald förloras trots de bästa avsikter för att nytillkomna djurägare inte har hela bilden, och med förlov sagt inte fjällnärräffen heller. Det måste vi diskutera hur vi ska hantera.

Att det är lättast att rädda en lågproducerande ko är sant men är det rättast? Det måste vi prata om, det är mycket lätt att tappa uppnådda anlag men svårt och kostsamt att få tillbaka dom. När det nu grundligt konstaterats att vi inte har den genetiska särstatusen på de fjällnära ska då hur lågproducerande kor som helst sparas? Ska fjällnäraägare mer eller mindre luras att tro att just dessa måste bara sparas för att föreningen verkar måna så speciellt om dessa att dom har en egen kommitté och en egen stamboksdel. Sänder det rätt budskap? En betydande fjällnäraägare berättade att han tror att flera av hans fjällnära kor är nere på "urkoavkastningsnivå". Då blir man ju än mer betänksam, är viss del av materialet alltså tillbaka på ruta ett efter 123år av avel på fjällrasen, är det en bra utveckling? Är det det föreningen strävar efter? Det måste vi diskutera.

Ett faktum som fjällnäramötet helt duckade för är att hur vi använder eller inte använder korna påverkar generna. Jag har pratat fjällnäradikor med nog många för att veta att en del av fjällrasens mest galna individer finns i det fjällnära registret. Hur ska vi ställa oss till det? Är dom värdefulla? Hur svårhanterad på en skala ska en fjällko vara för att vi ska säga att hon gör sig bättre som ett jaktbart vilt? Men den frågan gäller för all del varenda del av rasen, men vi vet att i en mjölkbesättning blir hon utgallrad och avlivad. Alla år av stäm-

mobesök i olika besättningstyper har tydligt visat att de lugnaste och tryggaste fjällkorna finns i de besättningar som mjölkas.

När vi gjorde om avelsplanen senast så sa fjällnärräffen att 80% av de fjällnära korna mjölkades och jag mitt nöt trodde på det. På senaste stämman kom det fram att denna siffra var helt tagen ur luften och att det snarare var 80% av de fjällnära korna som inte mjölkades. På nästa fjällnärräff vill jag ha en väldigt bra förklaring till varför det blev så.

Är det en ko som passar för dagens EU-bidragssystem eller en ko som passar när fossilbränslet ska fasas ut och mjölk eller inte mjölk betyder skillnaden för om det ska finnas mat till 1 500 000 000 människor! Vad vill vi att fjällkon ska vara. Jag vill att alla medlemmar ska tänka på det. Jag vet vad jag vill att föreningen ska jobba för!

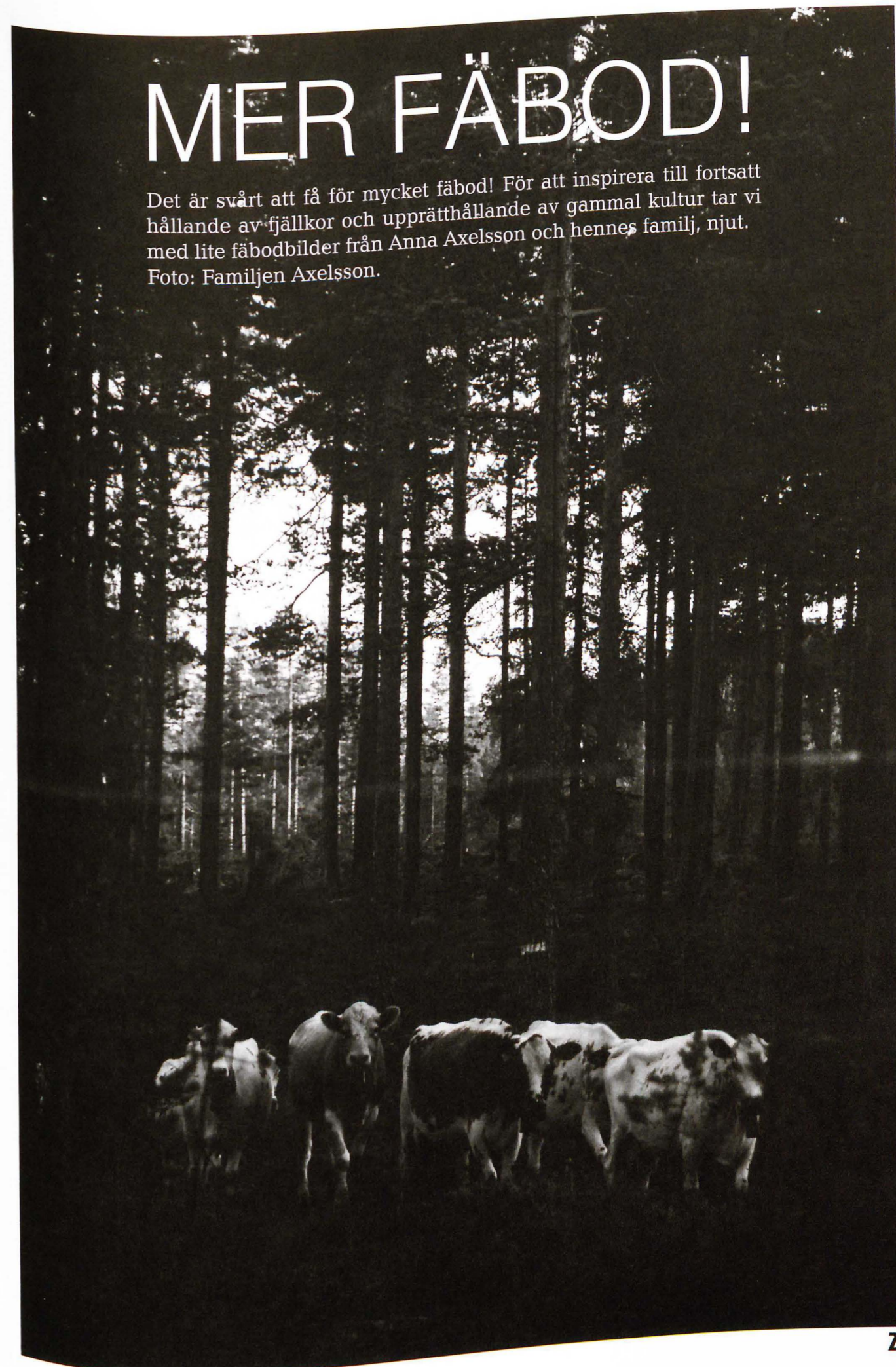
Vi är idag över 340 medlemmar i föreningen, och jag är glad för varenda en!!! Vi är en mycket blandad skara, alla med säkerligen de bästa avsikter. Jag har i alla de olika befattningar jag haft sen jag var med och startade föreningen uppskattat "brokigheten" hos oss, den är många gånger grunden till en kreativitet som vi ska vara rädda om. Men vi behöver nog "vara på samma skog" så vi förstår varandra, och vad vi pratar om, för vi får inte heller förlora fokus på vad som är föreningens mål, bevara och utveckla fjällrasen! Dom som har levt ett liv med fjällkor måste föra vidare sin kunskap till de som kommer nya. När vi startade föreningen var nästan alla mjölkbönder eller före detta mjölkbönder, politiken och EU har ändrat på det och nu är vi mer olika på gott och ont.

Till nästa nummer ska jag sätta samman de uppgifter som jag kommer åt om avkastningar på de fjällnära korna, jag ska försöka exemplifiera hur mycket miljön spelar roll för avkastningen så vi har mer lika grund att fortsätta diskussionen på. Jag vill ha med så många som bara möjligt är i föreningens arbete, jag vill att vi ska vara en folkrörelse för sunt bondeförnuft! Mycket, nej oändligt mycket av den varan behövs om världen ska ha en framtid!

Robert Nilsson

MER FÄBOD!

Det är svårt att få för mycket fäbod! För att inspirera till fortsatt hållande av fjällkor och upprätthållande av gammal kultur tar vi med lite fäbodbilder från Anna Axelsson och hennes familj, njut.
Foto: Familjen Axelsson.

Porto betalt

B-post

~~Avs: Svensk Fjällrasavel
c/o Robert Nilsson
Övre Svartlå 515
961 98 BODEN~~

Kolorerat vykort från Dalarna från sekelskiftet 1900.
Framsidan på boken Fäbodliv av Rune Lindström.

NÄSTA TIDNING KOMMER SNART!

Vill du medverka behöver det skickas in absolut senast 1 december.

Detta material har delvis
finansierats med EU-medel